

[Moduł II *Etyka zawodu inżyniera*]

Lekcja

Etyka inżynierska w świetle sporu o status etyki zawodowej

Znaczenia terminu „etyka zawodowa”:

- 1) Kodeksy etyki zawodowej, czyli zwerbalizowane, ujęte w postaci dokumentu zasady moralne poszczególnych zawodów, dysponują nimi nieliczne zawody, te, które mają bezpośredni wpływ na realizację podstawowych wartości społecznych.
- 2) Obiegowe przeświadczenia o powinnościach moralnych w poszczególnych grupach zawodowych lub oczekiwania środowiska dotyczących tych grup. O etyce zawodowej w tym znaczeniu — nawet gdyby się ona sprowadzała do kilku reguł obowiązujących w danych zawodach, w świadomości ich przedstawicieli bądź otoczenia — można natomiast mówić w odniesieniu w zasadzie do każdego zawodu.
- 3) Zespół norm i dyrektyw wynikających z tradycji zawodu, ducha kultury narodowej, z podstawowych wskazań etycznych przyjętych w danym społeczeństwie, a zastosowanych do wykonywania danego zawodu [J. Szczepański].
- 4) Normy i oceny moralne związane z wykonywaniem określonej pracy zawodowej, które w danej społeczności zawodowej uznawane są za obowiązujące, choć nie zawsze przybierają postać skodyfikowaną w formie kodeksu.

Dyskutowane kwestie i problemy do rozwiązania dla etyki zawodowej:

(B. Bittner, J. Stępień, A. Sarapata)

1) Stosunek etyki zawodowej (kodeksu norm etycznych) do tzw. etyki ogólnej. Czy etyki zawodowe są zastosowaniem etyki ogólnej w dziedzinie danych zawodów, czy też są autonomiczne? Czy etyka zawodowa pochodzi od etyki ogólnej, czy też imamy do czynienia z tzw. dominującą etyką zawodową wywierającą istotny wpływ na normy etyki ogólnej? itp.

Czy w ogóle potrzebne są kodeksy etyki zawodowej, skoro etyka ogólna dostarcza dostatecznej orientacji we wszystkich sprawach moralnych?

2) Czy zasady etyki zawodowej powinny być ujęte w kodeks, obowiązujący pod pewnymi sankcjami w danym środowisku zawodowym? Czy jego przedstawiciele winni składać deklarację bądź przyrzeczenie, w których byłyby zawarte założenia zawodowego systemu etycznego?

3) Czy wszystkie zawody mogą pretendować do własnych systemów etycznych? Czy niektóre z nich są pod tym względem uprzywilejowane? Jakie zasady i kryteria mają decydować o „prawie” zawodu do własnego kodeksu etycznego?

Czy są to np. kryteria:

- a) tradycja zawodu w tym zakresie,
  - b) kontakt z wartościami najwyższego rzędu (życie, zdrowie, wolność, sprawiedliwość, gospodarność itp.),
  - c) wysoka autonomia, niezależność w podejmowaniu decyzji, w wykonywaniu zawodu,
  - d) zawody należące do tzw. grupy wolnych zawodów, obsługujące nie konsumentów, ale klientów (konsument sam określa swoje potrzeby i wyszukuje sobie odpowiedni towar; klient udaje się do profesjonalisty, który określa, czego właściwie klient potrzebuje — diagnoza — i wybiera dla niego odpowiednią usługę),
  - f) zbyt niski stan moralności danej grupy zawodowej, przejawiający się w nagminnym przekraczaniu przez jej członków związanych z ich zawodem, a znanych im powinności moralnych, oczywiście, o ile tego rodzaju kodyfikacja w jakimś stopniu wpłynie na poprawę sytuacji.
- 4) Jak należy określić optimum, maksimum oraz minimum kodyfikacji, biorąc pod uwagę, że nadmiar przepisów mógłby osłabiać wrażliwość moralną, samodzielność bądź odpowiedzialność?
- 5) Jakie znaczenie mają kodeksy etyki zawodowej jako instrumenty kontroli nad aktywnością zawodową w porównaniu z innymi instrumentami, takimi jak: dyplom, ocena pracy, grupa koleżeńska, konsumenci i klienci?
- 6) Czy i w jaki sposób można skutecznie wdrażać zawodowe dyrektywy etyczne?
- 7) Jakie instancje mogą sprawować nadzór nad przestrzeganiem zasad etyki zawodowej i jaki może być zakres sankcji?

Dlaczego etyka zawodowa?

Rozwój zainteresowania etyką zawodową jest spowodowany takimi zjawiskami, jak:

- 1) Przykłady złej pracy: lekceważenia zewnętrznej i wewnętrznej dyscypliny, niedbalstwa, bałaganu, oszustwa, niskiej jakości wyrobów i świadczeń;

- 2) Wynikające ze złej pracy straty i szkody społeczne, które przybierają niekiedy duże rozmiary;
- 3) Biurokracja i fikcja przepisów (nadmierny, niecelowy formalizm).

Kierunki refleksji nad etyką zawodową wyznaczane są przez:

- a) analizę genezy, istoty i funkcji społecznych etyki zawodowej;
- b) próby ustalenia ideałów i wymagań (dyrektyw), składających się na system etyczny zawodu;
- c) opis faktycznego stanu rzeczy pod względem moralnym w środowisku zawodowym — przeświadczenia i postawy moralne, ich źródła i uwarunkowania;
- d) konkretne konfliktowe sytuacje moralne (dylematy), zwłaszcza ściśle związane ze specyfiką danego zawodu.

Czy etyka zawodowa ma „rację bytu”?

Czy wystarczy być po prostu „uczciwym człowiekiem”, by być „dobrym” – w etycznym znaczeniu tego słowa – inżynierem? Jaki sens ma kodyfikowanie w postaci norm i standardów postępowania zawodowego? Na postawione tutaj pytania nie ma jednoznacznej odpowiedzi. W literaturze przedmiotu wskazuje się na dwa przeciwstawne stanowiska: przeciwników etyki zawodowej i jej zwolenników.

Plaszczyzny sporu spór o status etyki zawodowej (w tym inżynierskiej)

**A. Kodyfikacja etycznych norm postępowania zawodowego
(tworzenie kodeksów)**

Stanowisko I.

Zwolennicy

- 1) Ogólne normy moralne należy konkretyzować uwzględniając specyfikę społecznej sytuacji zawodu.
- 2) „Kodeksowa etyka” nie zwalnia od odpowiedzialności indywidualnej, lecz służy także jej podejmowaniu.
- 3) Należy podawać jej wskazania moralności zawodowej w przestrzeni relacji społecznych (praca i środowisko zawodowe), ponieważ moralność zawodowa ma charakter nie tylko osobisty, lecz przede

Stanowisko II.

Przeciwnicy

- 1) Zawężenie norm do zachowań i cech określonego zawodu prowadzi do pewnej częściowej relatywizacji etyki.
- 2) Zwolennicy etyki kodeksowej przyjmują założenie, że świat wartości i obowiązków da się przekształcić w uporządkowany i czytelny instruktaż moralnego postępowania, podczas gdy moralność ma charakter refleksyjno-intuicyjny. Kodeks etyki zawodowej sprowadza więc problem odpowiedzialności do posłuszeństwa

wszystkim społecznym.

- 4) Należy określić sposoby rozwiązywania konfliktów moralnych generowanych przez wykonywanie zawodu (w środowisku zawodowym).
- 5) Istnieje potrzeba określenia ideału, ku którym powinna zmierzać praca zawodowa (tzw. etyka wzorów osobowych)
- 6) Etyka zawodowa jest „bezinteresowna” poprzez „antypragmatyczną” zasadę honoru (prestżu, godności).

normom. W konsekwencji sfera moralności traci wymiar indywidualny, pomijana jest rola sumienia i ignorowany ciężar dramatycznego, osobistego rozstrzygania dylematów moralnych.

- 3) Następuje zredukowanie podmiotu etycznego do funkcji, jaką dana osoba pełni w życiu społecznym
- 4) zawierając elementy prakseologiczne, praktyczne i socjotechniczne, etyka zawodowa traci wymiar moralny na rzecz pragmatyki;
- 5) Presja umowy społecznej i zależność od panującej koniunktury światopoglądowej nie mogą wpływać na kodyfikacje etyczne, tymczasem etyka zawodowa jest wynikiem pewnej konwencji;
- 6) Twórcom etyki zawodowej często brak legitymizacji do kodyfikowania zasad etycznych.

B. Relacja pomiędzy etyką zawodową a etyką ogólną

Stanowisko I.

- 1) Etyka zawodowa jest autonomiczna względem tzw. etyki ogólnej; pomiędzy etyką zawodową i ogólną występują konflikty.
- 2) Napięcia pomiędzy etyką ogólną a etyką inżynierską, mogą wynikać m.in. z faktu, że:
  - wartości moralnych nie można wprost przełożyć na wartości techniczne;
  - urzeczywistnianie wartości technicznych

Stanowisko II.

- 1) Etyka zawodowa wynika z naczelných zasad etyki ogólnej, tzn. jej zasady są egzemplifikacją zasad ogólnych.
- 2) Etyka ogólna jest i była determinowana przez dominującą w danym społeczeństwie etykę zawodową.

nie prowadzi automatycznie do zachowania wartości humanistycznych i ogólnoludzkich.

3) Etyka zawodowa i ogólna są odrębnymi etykami.

4) W ramach kodeksów etyk zawodowych moralnego charakteru nabierają nie tylko normy powszechnie uznawane jako normy moralne, ale również te, które bardzo często przez wielu autorów są uzasadniane jako normy prakseologiczne i techniczne, a które rzeczywiście w niektórych zawodach jako takie i funkcjonują.

(I. Lazari-Pawłowska) Porównując ze sobą etykę zawodową i etykę ogólną należy mieć na uwadze, że oceny i normy sformułowane w obrębie obu etyk są instrumentalnie podporządkowane temu samemu modelowi człowieka i społeczeństwa. twierdzi, że konfrontacji tej nie można dokonywać na płaszczyźnie tylko norm. Porównując etykę ogólną i etykę zawodową przyjmuje się założenia:

1) Porównywać możemy nie jakieś etyki abstrakcyjne (etyki rozumiane in abstracto są fikcją filozoficzną, nie ma moralności czy doktryny etycznej w ogóle, jest zawsze czyjaś moralność, czyjaś doktryna etyczna), a tylko etyki konkretnych autorów.

2) Porównując ze sobą przekonania moralne różnych grup społecznych można tego zabiegu dokonać tylko wtedy, gdy przekonania te zostaną utrwalone, zwerbalizowane w jakiegokolwiek formie. W związku z tym w praktyce badawczej powstaje wiele kłopotów natury teoretycznej i technicznej.

3) Należy pamiętać, że proponowane kryteria porównywania nie są kryteriami pozwalającymi wyznaczyć ostre granice porównywanych etyk, zadowolić się musimy wynikami przybliżonymi.

„Normy o treści technicznej należące w zasadzie do pragmatyki zawodowej nabierają w etykach zawodowych charakteru moralnego, traktowane i są bowiem jako instrumentalne w stosunku do założonych celów moralnych”. Wydaje mi się,

że przy pewnej interpretacji pogląd taki [głoszący, że etyka zawodowa jest konkretyzacją i uszczegółowieniem etyki ogólnej] da się utrzymać, wymaga on jednak w każdym razie doprecyzowania [...] nie jest jasne z czym właściwie etyki zawodowe porównujemy. **(I. Lazari-Pawłowska).**

Zarówno etyka zawodowa, jak i etyka ogólna składać się mogą z trzech warstw:
a) sformułowanych i utrwalonych na piśmie systemów etycznych, b) obiegowych w społeczeństwie (lub grupie zawodowej) luźnych przekonań na temat moralnie dobrego i złego postępowania, c) dominujących w społeczeństwie (lub w grupie zawodowej) typów zachowań ocenianych moralnie.

Porównywanie etyk zawodowych z etyką ogólną jest możliwe jedynie na tych samych płaszczyznach. Nie można porównywania takiego dokonywać na płaszczyźnie tylko norm. Ponieważ poszczególne etyki zawodowe, wobec faktu istnienia sytuacji moralnie konfliktowych, w konkretnych sytuacjach dopuszczają różne rozstrzygnięcia. **Zakres stosowalności norm moralnych jest nieokreślony i chwiejny.** Na gruncie różnych etyk zawodowych funkcjonują **wzajemnie niezgodne normy** (np. reklama w zawodzie kupieckim, lekarskim czy adwokackim, a także normy, które nie występują w etyce ogólnej, np. normy dotyczące sprawności technicznych czy prakseologicznych, normy dotyczące postępowania w życiu zawodowym, normy w obronie godności zawodu).

Z powyższych uwag płynnie konkluzja, że **zakresy norm różnych etyk zawodowych i etyki ogólnej są nieporównywalne ze sobą.** „O zasadniczej zgodności tych dwóch etyk można [...] mówić wtedy, jeśli się przez etykę ogólną rozumie bądź nakaz przysparzania ludziom dobra, bądź nakaz niewyrządzania ludziom krzywdy.

Cele etyki zawodowej:

- 1) Wspomaganie należytego wykonywania zawodu i wynikający stąd pożytek społeczny;
- 2) Osobista satysfakcja (poczucie samorealizacji) pracowników, która zwiększa ich zaangażowanie w wykonywanie zawodu;
- 3) Podniesienie prestiżu zawodu;
- 4) Zwiększenie zaufania środowiska do jego reprezentantów;
- 5) Określanie właściwego stosunku przedstawicieli grupy zawodowej do odbiorców efektów pracy zawodowej.

- 6) Regulowanie stosunków wewnątrz grupy zawodowej: określanie zachowania się jej przedstawicieli względem siebie.
- 7) Określanie relacji przedstawicieli zawodu do przedmiotu pracy (reguły rzetelności i sumienności zawodowej, troski o wysoki poziom kwalifikacji zawodowych, reguły określające stosunek ich przedstawicieli do osób korzystających bezpośrednio z usług danego zawodu lub w jakiś sposób uzależnionych od nich).
- 8) Zabezpieczanie przedstawicieli poszczególnych zawodów przed możliwością nadużyć moralnych wiążących się z charakterem pracy zawodowej.
- 9) Kształtowanie ogólnej postawy moralnej człowieka.

Czynniki decydujące o odrębności poszczególnych systemów etyki zawodowej:

- 1) Właściwa tylko dla danego zawodu konkretyzacja ogólnie uznawanych w społeczeństwie wymogów moralnych;
- 2) Odrębna w każdym systemie moralności zawodowej hierarchizacja wartości i powinności moralnych;
- 3) Pewne modyfikacje w obrębie systemu moralności zawodowej aprobowanych ogólnie wartości i zaleceń moralności;
- 4) Preferowany przez grupę zawodową sposób rozstrzygnięć konfliktów wartości moralnych.

Czynniki decydujące o treści konkretnej etyki zawodowej, o jej strukturze, układzie hierarchicznym i brzmieniu jej poszczególnych zasad:

- 1) Założenia naczelne określonego systemu etycznego (np. podejście pragmatyczne, czy personalistyczne)
- 2) Tradycje danego zawodu, wartości moralne zrośnięte w sposób trwały z jego funkcjonowaniem, niezależne od zmian zachodzących w strukturze społecznej czy w warunkach technicznych wykonywania zawodu.

- 3) Warunki zewnętrzne funkcjonowania danego zawodu (np. przeważający typ struktury organizacyjnej przedsiębiorstw)
- 4) Charakter zadań spełnianych przez przedstawicieli danego zawodu i ich społeczna ranga;
- 5) Uprawnienia danego zawodu, które są pochodnymi spełnianych funkcji (np. w Polsce nie jest wciąż jasno określony status wykonywanego zawodu optometrysty; zob. projekt ustawy o zawodach medycznych)
- 6) Struktura wewnętrzna danego zawodu, wewnętrzny układ powiązań i zależności międzyludzkich, charakter stosunków między przedstawicielami danego zawodu.

[T. Czeżowski]

„W społecznej grupie zawodowej wyrabiają się — w miarę rozwoju zawodu reprezentowanego przez daną grupę — dwojakiego rodzaju reguły postępowania: jedne *techniczne*, drugie można by nazwać *moralnymi*, gdyż tworzą one etykę lub deontologię zawodową i regulują zasady współżycia członków grupy zawodowej między sobą i w stosunkach między nimi, jako reprezentantami zawodu, a osobami postronnymi. Ta etyka zawodowa pozostaje w bezpośrednim związku z tym, co bywa nazywane honorem lub godnością zawodu; poniżej tę godność, kto łamie nakazy etyki zawodowej”

Opracowanie etyki zawodowej inżyniera wymaga znajomości moralności (systemu uznawanego i przestrzeganego) przedstawicieli tego zawodu. W przeciwnym przypadku można formułować i uzasadniać postulaty etyczne, które są powszechnie w gronie inżynierów znane, co nie zaspokajałoby zapotrzebowania na refleksję etyczną tego środowiska.

Struktura etyki zawodowej

O swoistym charakterze określonej etyki zawodowej decyduje zalecany przez nią sposób rozstrzygania konfliktów moralnych. Konflikty te mogą być rozstrzygane na różnych podstawach: zarówno na podstawie indywidualnej decyzji opartej na uznaniu określonej hierarchii celów moralnych, jak i na podstawie decyzji arbitralnej, instytucjonalnej. Moralność zawodowa w wielu przypadkach wskazuje właśnie rozwiązanie takiego konfliktu, stanowiące rodzaj pośredni między wspomnianymi uprzednio. Jest w takim rozwiązaniu i element decyzji subiektywnej (wyrażający się już w samym wyborze zawodu), jak i element rozwiązania instytucjonalnego,

uwzględniającego jednak głównie przeznaczenie danego zawodu. W tym sensie moralność zawodowa stanowi w niektórych przypadkach zalecenie pewnego typu postawy w sytuacjach konfliktowych. Zalecenia takie są dość stabilne, mają znaczenie wiążące dla wszystkich przedstawicieli grupy zawodowej.

Schemat etyki zawodowej [J. Pawlica]

- A) Model ogólnych typów konfliktów społecznych i moralnych opracowany na podstawie znajomości przebiegu sytuacji konfliktowych w badanej zbiorowości;
- B) Zestaw podstawowych wartości, które aktualnie występują w kulturze moralnej danej społeczności z podkreśleniem wartości, według których chcielibyśmy ukierunkować dalszy rozwój moralny;
- C) Możliwości powiązań wartości etycznych, które mają ukierunkować rozwój moralności z nowocześnie pojmowanymi zasadami prakseologicznymi;
- D) Właściwą teorię zastosowań wybranych wartości etycznych do rozwiązań konfliktów społecznych lub moralnych w oparciu i we współdziałaniu z innymi szczegółowymi technologiami;
- E) Opis dobra moralnego jako spodziewanego rezultatu prawidłowego rozpoznania i rozwiązania konfliktów za pomocą odpowiednio dobranych technologii, zwłaszcza etycznej.

Znaczenie terminu „technika”:

- 1) Maszyny, narzędzia, urządzenia techniczne itp., tzw. technikę twardą;
- 2) Umiejętności ludzkie niezbędne w posługiwaniu się ww. techniką (na człowieka posługującego się urządzeniem technicznym oddziałuje celowość tego urządzenia).

Znaczenia terminu „etyka inżyniera”

- 1) Szczegółowa etyka normatywna – określona w postaci rozważań teoretycznych oraz tzw. kodeksów inżynierskich. Jako deontologii inżynierska - etyka zawodowa jest tutaj rozumiana ściśle jako nauka filozoficzna;
- 2) Etyka faktycznie funkcjonująca w środowisku inżynierskim (moralność inżynierska), *etos inżynierski*, tj. zbiór norm i reguł umożliwiających inżynierom wewnętrzną samodeterminację działalności technicznej i

pracy zawodowej. Dzięki niemu (tj. etosowi) obejmującemu także wzorce obyczaju, środowisko inżynierskie wpływa na swoich członków.

- 3) Postępowanie etyczne konkretnego inżyniera, to znaczy postępowanie zgodnie z normami ww. etyki, moralne w sensie wartościującym.

Etyka inżynierska jest stosunkowo młoda. Jej obecne postacie są wyrazem potrzeb i moralnych poglądów środowisk inżynierskich II połowy XX wieku, są też stale rozwijane i doskonalone - przykładem etyka komputerowa.

Z potrzeb i specyfiki samego zawodu inżyniera wynika:

- 1) Konieczność regulacji stosunków wewnątrz samego zawodu;
- 2) Stworzenie swoistych zabezpieczeń moralnych umożliwiających zapobieganie powstawaniu (możliwych do przewidzenia) błędów czy nadużyć;
- 3) Kreowanie właściwych postaw moralnych inżynierów, szczególnie odpowiedzialności indywidualnej inżyniera;
- 4) Wyjście poza indywidualizm i umiejętność działania w zespole;
- 5) Określenie zasad odpowiedzialności instytucjonalnej.

Przesłanki refleksji etycznej nad działalnością inżynierską

[wg J. Urbańskiego]:

- 1) Konieczność wykształcenia zdolności do rozpoznawania dobra i zła;
- 2) Konieczność uwrażliwienia (jednostki i całego środowiska inżynierskiego) na moralne aspekty rozwoju i stosowania techniki;
- 3) Przygotowanie do właściwego przewidywania skutków jej użytkowania - indywidualnych i społecznych, pozytywnych i negatywnych;
- 4) Konieczność wykształcenia zdolności do rzeczywistego ponoszenia odpowiedzialności;
- 5) Konieczność ukształtowania odpowiedniego poziomu zaufania ludzi i społeczeństwa do pracy inżyniera i jej efektów.

Określone zawody mają różną hierarchię określonych społecznych wartości, umieszczając na wysokich pozycjach niekoniecznie te same normy etyczne. *Normy etyczne* (moralne) dotyczą:

- 1) stosunku człowieka do:

- wykonywanego zawodu,
  - jakości wykonywanej pracy,
  - kwalifikacji merytorycznych (fachowych),
  - dyscypliny pracy,
  - efektywności pracy;
- 2) stosunków w obrębie określonego zawodu, które mają kształtować:
- zawodową solidarność,
  - potrzebę wzajemnej pomocy,
  - etos służby publicznej (w przypadku zawodów służących społeczeństwu jako całości).

Literatura:

Gewirth A., *Etyka zawodowa: teza o odrębności*, [w:] W. Galewicz [red.], *Moralność i profesjonalizm. Spór o pozycję etyk zawodowych*, Kraków 2010.

Gogacz M., *Czym jest etyka zawodowa*, [w:] A. Andrzejuk [red.], *Zagadnienie etyki zawodowej*, Warszawa 1998, s. 11-14.

Michalik M., *Społeczne przesłanki, swoistość i funkcje etyki zawodowej* [w:], A. Sarapata [red.], *Etyka zawodowa*, Warszawa 1971.

Nazar R., *Problemy moralne zawodu inżyniera*, Poznań 1974.

Skorowski H., *Dlaczego etyka zawodu?* [w:] *Etyka zawodowa. Seminarium, 20 maja 1997*, Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji, Warszawa 1997, s. 9-14.

Środa M., *Argumenty za i przeciwko etyce zawodowej*, „Etyka” 1994, nr 27. (zob. 167-169).

Tulibacki W., *Pojęcie i istota etyki zawodowej*, [w:] J. R. Szczerba [red.], *Etyka zawodowa Straży Granicznej. Materiały pokonferencyjne*, Kętrzyn 2000.

Urbański J., *Etyka inżyniera*, [w:] A. Andrzejuk [red.], *Zagadnienie etyki zawodowej*, Warszawa 1998.

Bittner B., Stępień J., *Wprowadzenie do etyki zawodowej*, Poznań 2000.

Sarapata A. [red.], *Etyka zawodowa*, Warszawa 1971.

Tekst źródłowy:

[fragmenty]

M. Michalik M., *Spoleczne przesłanki, swoistość i funkcje etyki zawodowej* [w:], A. Sarapata [red.], *Etyka zawodowa*, Warszawa 1971.

O treści konkretnej etyki zawodowej, o jej strukturze, układzie hierarchicznym, brzmieniu jej poszczególnych zasad decyduje wiele czynników. Należą do nich zwłaszcza:

a) *Założenia naczelne określonego systemu etycznego*, który — z racji swej wewnętrznej zawartości i związków ze światopoglądem odpowiadającym charakterowi danego ustroju społecznego — w ustroju tym jest lub staje się dominujący. Klimat tego systemu etycznego, a w związku z tym i klimat określonego światopoglądu w każdych warunkach społecznych współokreśla treść etyk szczegółowych [...].

b) Ewentualne *tradycje danego zawodu, wartości moralne* zrośnięte w sposób trwały z jego funkcjonowaniem, niezależne od zmian zachodzących w strukturze społecznej czy w warunkach technicznych wykonywania zawodu. Postulat uczciwości kupieckiej (abstrahując od stopnia, w jakim był przestrzegany) towarzyszył zawodowi kupieckiemu w zasadzie w większości społeczeństw, a podstawowe swe znaczenie i moc obowiązującą zachował również w odniesieniu do pracowników handlu uspołecznionego. [...]

c) *Warunki zewnętrzne funkcjonowania danego zawodu*. Należą do nich zwłaszcza ustrój społeczny i konkretne warunki życia i potrzeby danego społeczeństwa. [...]. Do tych warunków zewnętrznych należą również warunki techniczne wykonywania zawodu. Tak np. wymóg trzeźwości — jako wymóg moralny — wraz z rozwojem motoryzacji i wzrostem zatłoczenia ulic nabiera coraz większego znaczenia, wysuwając się na czoło dyrektyw moralności kierowcy. Podobnie wzrasta rola wymogu odpowiedzialności w pracy w wielu zawodach w warunkach stosowania współczesnej techniki.

d) *Charakter zadań* spełnianych przez przedstawicieli danego zawodu i ich społeczna ranga, miejsce, jakie ten zawód zajmuje w społecznym podziale pracy. Rzecz jasna, że w ogóle racją istnienia etyki zawodowej jest podział pracy i specyficzne zadania, jakie dany zawód spełnia. Specyfika tych zadań stwarza obiektywne kryterium przynależności określonych norm do określonej moralności zawodowej. Uwzględnienie

tych zadań, przy jak najbardziej szerokim ich ujęciu, pozwala stwierdzić, jakie wymogi moralne należą do podstawowych wymogów obowiązujących w określonej grupie zawodowej oraz jaki ogólny sposób rozwiązywania konfliktów wartości przeważa w tej grupie.

e) *Uprawnienia danego zawodu*, które są pochodnymi spełnianych funkcji. Oficer na przykład dysponuje uprawnieniami rozkazodawcy, lekarz ma uprawnienia dokonywania zabiegów na organizmie jednostki, prawnik ma możliwość pozbawiania wolności osobistej itp. Te uprawnienia nakładają na przedstawicieli poszczególnych zawodów określone powinności moralne. Stwarzają one też możliwość swoistych nadużyć, moralność zawodowa zaś ma strzec przed ich popełnianiem. Zarówno więc wymogi, jak i zakazy moralne odpowiadają w zasadzie owym uprawnieniom.

f) *Struktura wewnętrzna danego zawodu*, wewnętrzny układ powiązań i zależności międzyludzkich, charakter stosunków między przedstawicielami danego zawodu. Wyjątkowo jaskrawe staje się to na przykładzie zawodu wojskowego, w którym system osobistych zależności jest szczególnie rozbudowany, a stopień sformalizowania stosunków międzyludzkich wysoki. Struktura ta jest uwzględniana w postaci określonych dyrektyw moralnych, które mają — w naszych warunkach — humanizować owe stosunki wewnątrz-grupowe, powstrzymywać przed niewłaściwym układem stosunków wzajemnych wewnątrz grupy zawodowej.

za a nawet...

Fot. Jacek Kajda

Zadanie:

Czy w tekście źródłowym znajdujemy odpowiedź na jeden konkretny problem sygnalizowany w punkcie lekcji: *Dyskutowane kwestie i problemy do rozwiązania dla etyki zawodowej*. Uzasadnij odpowiedź.